

บทที่ 5

การศึกษาวិเคราะห์

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีฐานข้อมูลจากแบบสอบถามตามที่ได้มา ผู้ศึกษาวิเคราะห์ขอแสดงผลการศึกษาวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามแยกเป็น

- 1.1 ข้อมูลทั่วไปของกำนันผู้ใหญ่บ้านในกรุงเทพมหานคร ตารางที่ 7
- 1.2 บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านการปกครอง ตารางที่ 8
- 1.3 บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านการเมือง ตารางที่ 9
- 1.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตารางที่ 10-12

ส่วนที่ 2 การพิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมือง และชนบท ระดับการศึกษา กับบทบาททางด้านการปกครอง ตารางที่ 13
- 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมือง และชนบท ระดับการศึกษา กับบทบาททางด้านการเมือง ตารางที่ 14
- 2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพกับบทบาททางด้านการปกครอง ตารางที่ 15
- 2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพกับบทบาททางด้านการเมือง ตารางที่ 16

ส่วนที่ 3 สรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์และผู้เกี่ยวข้องได้แก่

3.1 นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา อดีตปลัดกรุงเทพมหานคร

3.2 นายนवल สัตยาธิฐานวาณิชย์ กำนันแขวงห้วยยาว เขตลาดกระบัง

การนำเสนอผลการศึกษาวเคราะห์ทั้งสามส่วนตามลำดับ จะได้กล่าวถึงรายละเอียดของส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม

การเสนอผลการศึกษาภาคสนามจะแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ตลอดจนนำเสนอถึงคะแนนรวมความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามแยกเป็นรายประเด็น ซึ่งจะนำไปประกอบการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในตอนที่ต่อไป

1) ภูมิหลัง จะนำเสนอถึงระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่การปกครอง ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่ง ลักษณะความเจริญของพื้นที่ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่งระดับการศึกษา การประกอบอาชีพโดยสามารถแสดงได้ตามตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงภูมิหลังของกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถาม

ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถาม		
ปี	จำนวน	ร้อยละ
1	11	4.2
2	19	7.3
3	46	17.7
4	30	11.5
5	59	22.7
6	26	10.0
7	20	7.7
8	10	3.8
9	10	3.8
10	4	1.5
11	6	2.3
12	6	2.3
13	-	-
14	2	0.8
15	4	1.5
16	2	0.8
17	2	0.8
18	-	-
19	2	0.8
20	-	-

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถาม		
ปี	จำนวน	ร้อยละ
21	-	-
22	-	-
23	1	0.4
รวม	260	100.0
เขตการปกครองซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่ง		
เขต	จำนวน	ร้อยละ
ประเวศ	5	1.9
บางเขน	5	1.9
ดอนเมือง	5	1.9
บางกะปิ	8	3.1
ลาดพร้าว	7	2.7
บึงกุ่ม	18	6.9
มีนบุรี	18	6.9
หนองจอก	44	16.9
ลาดกระบัง	27	10.4
ภาษีเจริญ	14	5.4
บางขุนเทียน	41	15.8
จอมทอง	13	5.0

ตารางที่ 7 (ต่อ)

เขตการปกครองซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่ง		
เขต	จำนวน	ร้อยละ
ตลิ่งชัน	30	11.5
หนองแขม	12	4.6
ราษฎร์บูรณะ	13	5.0
รวม	260	100.0
ลักษณะความเจริญของพื้นที่การปกครอง ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่ง		
ลักษณะความเจริญ	จำนวน	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนเมือง	196	75.4
พื้นที่ชนบท	64	24.6
รวม	260	100.0

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ระดับการศึกษาของกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถาม		
ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถมศึกษา	43	16.5
มัธยมศึกษาตอนต้น	84	32.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย	100	38.5
อาชีวศึกษา	27	10.4
อนุปริญญา	2	0.8
ปริญญาตรี	4	1.5
ปริญญาโท	-	-
อื่น ๆ	-	-
รวม	260	100.0
การประกอบอาชีพของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถาม		
อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เกษตรกร	25	9.6
ค้าขาย	102	39.2
ธุรกิจ	88	33.8
รับจ้าง	34	13.1
นายหน้า	9	3.5

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ระดับการศึกษาของกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถาม		
ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ทนายความ	-	-
อื่น ๆ	2	0.8
รวม	260	100.0

ในเรื่องของระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งว่ามีระยะเวลาอย่างน้อยเพียงใด ผลการศึกษา แสดงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ตอบแบบสอบถามตามส่วนมากมีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 5 ปี คิดเป็น ร้อยละ 22.7 รองลงมา มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.7 มีระยะเวลาที่ ดำรงตำแหน่ง 4 ปี คิดเป็นร้อยละ 11.5 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 10.0 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 7 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.7 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 7.3 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.2 มีระยะเวลาที่ดำรง ตำแหน่ง 8 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.8 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 9 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.8 มีระยะ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 11 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.3 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 12 ปี คิดเป็น ร้อยละ 2.3 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 15 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 17 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.8 มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง 19 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.8 และมีระยะเวลา ที่ดำรงตำแหน่ง 23 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.4

สำหรับในเรื่องเขตการปกครอง ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่งอยู่ ผลการศึกษาแสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามดำรงตำแหน่งในพื้นที่การปกครอง เขต- หนองจอก จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 16.9 รองลงมาดำรงตำแหน่งในเขตบางขุนเทียน จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 15.8 ดำรงตำแหน่งในเขตตลิ่งชันจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ

11.5 ดำรงตำแหน่งในเขตลาดกระบังจำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 ดำรงตำแหน่งในเขตปทุมธานีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9 ดำรงตำแหน่งในเขตมินบุรี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.9 ดำรงตำแหน่งในเขตภาษีเจริญจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 5.4 ดำรงตำแหน่งในเขตจอมทองจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ดำรงตำแหน่งในเขตราชบุรีบูรณะจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ดำรงตำแหน่งในเขตหนองแขม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 4.6 ดำรงตำแหน่งในเขตบางกะปิจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 ดำรงตำแหน่งในเขตลาดพร้าว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 ดำรงตำแหน่งในเขตประเวศจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ดำรงตำแหน่งในเขตบางเขน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ดำรงตำแหน่งในเขตดอนเมือง จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9

แม้ว่าปัจจุบันสภาพของบ้านเมืองจะได้เจริญเติบโตไปมาก แต่ในพื้นที่บางส่วนก็ยังมีความเป็นชนบทอยู่ ผลการศึกษาสามารถแยกออกมาได้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในพื้นที่การปกครอง ซึ่งมีลักษณะความเจริญสูงอยู่กันเป็นชุมชนเมือง จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 75.4 และเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในพื้นที่การปกครอง ซึ่งมีลักษณะความเจริญไม่มากนัก มีลักษณะความเป็นชนบทสูง จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 24.6

ผลการศึกษาแสดงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มากที่สุด จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 32.3 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 16.5 มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 มีการศึกษาระดับอนุปริญญา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5

ผลการศึกษาแสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามประกอบอาชีพค้าขาย มากที่สุด จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 39.2 รองลงมาประกอบอาชีพธุรกิจ จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 33.8 ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 13.1 ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 9.6 ประกอบอาชีพนายหน้า จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ประกอบอาชีพอื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

จากตารางที่ 7-11 ผลการศึกษาภูมิหลังของกำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามสรุปได้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนมากมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง 5 ปี ดำรงตำแหน่งในพื้นที่การปกครองเขตหนองจอก ลักษณะความเจริญของพื้นที่การปกครองเป็นแบบชุมชนเมือง ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย และประกอบอาชีพค้าขาย

2) บทบาททางการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้านในกรุงเทพมหานคร

กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งซึ่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้กำหนดหน้าที่เอาไว้มากมายหลายประการโดยครอบคลุมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรตั้งแต่เกิด ระหว่างที่ดำรงชีวิต ไปจนกระทั่งถึงตอนตาย นอกจากจะมีหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้แล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น กฎหมายป่าไม้ กฎหมายที่ดิน กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฯลฯ ทั้งที่เป็นกฎหมาย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงอื่น ๆ ในเมื่อกฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านไว้มากมายเช่นนี้ หากสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ได้อย่างมากมายและมีประสิทธิภาพเพียงใด ก็ย่อมจะทำให้หน้าที่ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านได้กระทำ หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ บทบาทที่แสดงออกให้ราษฎรได้ประจักษ์รับรู้ เป็นที่ยอมรับนับถือจากราษฎรผู้เลือกเขามากขึ้นเท่านั้น

จากตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนี้เองทำให้บุคคลธรรมดาคนหนึ่งสามารถสืบบทบาทตนเองขึ้นมามีสถานภาพอันเป็นที่ยอมรับของสังคม ได้รับความนับถือและ เกรงใจจากราษฎร ได้รับการยอมรับจากข้าราชการกรุงเทพมหานคร บุคคลภายนอกแม้จะไม่เคยรู้จักกำนันผู้ใหญ่บ้านมาก่อน แต่เมื่อมีกิจธุระหรือเรื่องราวที่จะต้องมาทำในพื้นที่ ตำบลหมู่บ้านก็จำเป็นต้องมาหากำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อขอคำแนะนำ ขอความช่วยเหลือ หรือให้กำนันผู้ใหญ่บ้านติดต่อประสานงานให้ เพราะในพื้นที่ตำบลหมู่บ้าน นอกจากกำนันผู้ใหญ่บ้านแล้วคงจะไม่มีใครที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและรู้ต้นลึกหนาบางของราษฎรและสภาพพื้นที่ได้ดีไปกว่านี้ แม้แต่ตัวพจนของราษฎรในรูปแบบอื่น ๆ ได้แก่ สมาชิกสภาเขต สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ก็ยังมีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่ได้ไม่ดีเท่ากับกำนันผู้ใหญ่บ้าน เว้นแต่ว่าสมาชิกสภาเขตหรือสมาชิกสภากรุงเทพมหานครนั้นจะได้เคย เป็นผู้ดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านมาก่อนที่จะสามารถเปลี่ยนสถานภาพของตนเองได้สูงขึ้น

การได้ดำรงตำแหน่ง ซึ่งสำหรับราษฎรแล้วถือว่าเป็นเกียรติอันมา
ภาคภูมิใจมีสิทธิที่จะแต่งเครื่องแบบสีทากี้ พร้อมเครื่องหมายยศ แต่งชุดขาวในวันพระราชพิธี
มีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าตอบแทนตำแหน่งและเงินสวัสดิการต่าง ๆ มีอำนาจตามกฎหมายที่จะ
ดำเนินการต่อผู้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่สงบเรียบร้อย หรือปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ มีสิทธิที่จะ
พกพาอาวุธปืน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ไม่ยากว่า ทำไมใคร ๆ ก็อยากจะเป็นกำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน แต่ถ้าลองมองไปที่เงินค่าตอบแทนก็จะพบว่า ความรับผิดชอบและอำนาจหน้าที่ของ
กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่สอดคล้องกับเงินค่าตอบแทนตำแหน่งเลย ปัจจุบันกำนันได้รับเงินค่าตอบแทนตำแหน่ง
ละ 2,400-3,200 บาท และผู้ใหญ่บ้านได้รับเงินค่าตอบแทนตำแหน่งระหว่าง 1,300-2,100
บาท¹ ซึ่งน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพค่าครองชีพของกรุงเทพมหานคร กำนันผู้ใหญ่บ้าน
คงไม่สามารถดำรงชีวิตตนเองและครอบครัวด้วยเงินค่าตอบแทนเพียงเท่านี้ได้

สิ่งหนึ่งที่ติดตัวมากับตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านคือ การเป็นผู้ปกครองดูแล
พื้นที่และราษฎรและโดยธรรมชาติกำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูงอยู่แล้ว เป็นผู้กว้าง-
ขวางในพื้นที่แม้แต่พื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงก็ย่อมจะรับรู้ถึงสถานภาพอันนี้เช่นเดียวกัน ดังนั้น
กำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงสามารถที่จะใช้ประโยชน์จากการเป็นผู้กว้างขวางเป็นผู้รู้คนและพื้นที่อย่าง
ดีที่สุด เพื่อแสวงหาในสิ่งที่ตนเองต้องการได้

ในสภาพข้อเท็จจริงปัจจุบันนี้ กำนันผู้ใหญ่บ้านได้มีอาชีพของตนเองเป็น
หลักอยู่แล้ว โดยมากแล้วมักจะประกอบอาชีพค้าขายธุรกิจ รับเหมา นายหน้า เป็นส่วนใหญ่
ที่ยังประกอบอาชีพดั้งเดิม คือ การเกษตรกรรมก็ยังมียู้ง้างสำหรับพื้นที่ชนบทห่างไกล อาชีพ
หนึ่ง ซึ่งกำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถจะใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างมากก็คือ การเป็นนายหน้าค้าขาย
ที่ดิน เพราะวิธีการที่ผู้ซื้อผู้ขายจะติดต่อซื้อขายที่ดินได้อย่างสะดวกและตรงตามความต้องการ
ของตนเองได้มากที่สุดก็คือ การติดต่อผ่านกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพราะเป็นผู้ที่รู้หมดว่าที่ดินอยู่ตรงไหน
สภาพเป็นอย่างไร ใครเป็นเจ้าของ กำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถใช้ความเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับ
นับถือเข้าโน้มน้าวราษฎร ผู้เป็นเจ้าของที่ดินให้ยินยอมตกลงปลงใจได้ไม่ยากนัก เพราะเป็นที่

¹ ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย การเบิกจ่ายเงินตอบแทนตำแหน่งและเงินอื่น ๆ
ให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2538.

ทราบกันโดยทั่วไปว่า อาชีพนายหน้าที่ดินนี้สามารถสร้างความร่ำรวยได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านของกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จึง เป็นผู้ที่มีอาชีพนายหน้าค้าที่ดิน และสามารถเชื่อมโยงโครงข่ายของการติดต่อซื้อขายที่ดินได้อย่างกว้างขวางทั่วถึงกัน เพราะเป็น ผู้ประกอบอาชีพอย่างเดียวกัน และมีสถานภาพเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านเหมือน ๆ กัน ในช่วงสภาค เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะธุรกิจอสังหาริมทรัพย์สมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีกำนันผู้ใหญ่บ้านจำนวนมากสามารถสร้างเนื้อหาสร้างตัวได้อย่างมั่นคง และปัจจุบัน ก็ยังคงยึดอาชีพนี้ไว้โดยไม่เปลี่ยนแปลง

จากสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีลักษณะแข่งขันกันสูง แต่ละคนต้องร่นวายเป็นการประกอบอาชีพ ราษฎรที่จะต้องดูแลก็มีจำนวนมากขึ้นทำให้ ดูแลไม่ทั่วถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนก็มีลักษณะ ซับซ้อนและ จะต้องใช้ผู้มีความเชี่ยวชาญ เฉพาะอาชีพมาช่วยแก้ไข ฯลฯ เป็นเหตุให้กำนันผู้ใหญ่บ้านของกรุงเทพมหานครได้ค่อย ๆ คลายความเข้มขันในการแสดงบทบาททางด้านการปกครองเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา จุดเริ่มต้น ของการมีกำนันผู้ใหญ่บ้านในระยะแรกก็คือ การเป็นตัวกลางระหว่างราษฎรกับทางราชการ เป็นผู้ถ่ายทอดข่าวสารและบริการลงไปสู่ราษฎรเพราะทางราชการเองก็มีคนอยู่จำกัด ปัจจุบัน การที่ราษฎรจะต้องคอยรับบริการจากกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ลดน้อยลงไปทันที การรับข่าวสารต่าง ๆ ก็มีสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ มากทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาททางการปกครองจึง ถูกลดความสำคัญลงไปทุกขณะ

ในการกำหนดแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวกับบทบาททางด้านการปกครอง ผู้ศึกษาได้กำหนดคำถามโดยคำนึงถึงกรอบจำกัดความของบทบาททางการเมือง ซึ่งกำหนดขึ้นไว้ว่าหมายถึง การดำเนินการดูแลคุ้มครอง บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ราษฎรตามที่กฎหมายให้อำนาจหน้าที่ไว้ คำจำกัดที่ว่ามีมีความหมายกว้างและครอบคลุมถึงอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในกฎหมายทุกฉบับ ที่กำนันผู้ใหญ่บ้านได้แสดงบทบาทออกมา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกำนันผู้ใหญ่บ้าน มักจะแสดงบทบาทตามที่กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่กำหนดไว้ เป็นหลักใหญ่ ส่วนการแสดง บทบาทตามกฎหมายอื่น ๆ จะสามารถแสดงบทบาทได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญ ความสามารถของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในด้านนั้น ๆ และสภาพพื้นที่ซึ่งปกครองดูแลอยู่ว่ามีลักษณะหรือ แนวโน้มของปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเป็นเช่นไร

สำหรับคำถามในแบบสอบถามตอนที่ 2 ซึ่งได้สอบถามเกี่ยวกับ
บทบาททางด้านการปกครอง ประกอบด้วยคำถามจำนวน 16 คำถาม โดยแบ่งระดับของการ-
ปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคำถามออกเป็น 5 ระดับ คือ ปฏิบัติทุกครั้ง ปฏิบัติบ่อยมาก ปฏิบัติค่อนข้าง-
บ่อย ปฏิบัติบางครั้ง และไม่เคยทำ เนื้อหาของคำถามเป็นเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในส่วน
ที่สำคัญและน่าจะมีการปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ ได้แก่ การบำบัดทุกข์บำรุงสุข การรักษาความสงบ-
เรียบร้อย การประชุมราษฎร การติดต่อขอความช่วยเหลือจากทางราชการ การทะเบียนราษฎร
และบัตรประจำตัวประชาชน การดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยในหมู่บ้าน การเก็บภาษี
การประเมินประนอมข้อพิพาท การทำตัวรูปพรรณสัตรีพาทนะ การดำเนินการเมื่อเกิดเหตุภัยสำคัญ
การช่วยเหลือเมื่อเกิดสาธารณภัย การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กิจการลูกเสือชาวบ้าน การดูแล
ที่ดินสาธารณประโยชน์ การแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาค่าทำกิน ประเด็น
คำถามทั้งหลายที่กล่าวมาสามารถแสดงผลได้ตามตารางที่ 12

ตารางที่ 8 แสดงบทบาททางด้านการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

บทบาททางด้าน การปกครอง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ปฏิบัติหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ราษฎร	84 (32.3)	88 (33.8)	67 (25.8)	17 (6.5)	4 (1.5)	3.888	.986
ปฏิบัติหน้าที่รักษาความ สงบเรียบร้อย	23 (8.8)	31 (11.9)	57 (21.9)	126 (48.5)	23 (8.8)	3.365	1.087
ประชุมราษฎรเพื่อรับฟัง ข้อราชการหรือจัดการ ฝึกอบรม	34 (13.1)	29 (11.2)	59 (22.7)	129 (49.6)	9 (3.5)	2.808	1.112
ติดต่อขอความช่วยเหลือ เหลือจากทางราชการ	68 (26.2)	88 (33.8)	46 (17.7)	56 (21.5)	2 (0.8)	3.631	1.113
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ ทะเบียนราษฎรและบัตร ประจำตัวประชาชน	60 (23.1)	30 (11.5)	62 (23.8)	77 (29.6)	31 (11.9)	2.958	1.348
ตรวจตราดูแลสภาพ แวดล้อมของหมู่บ้าน	43 (16.5)	67 (25.8)	74 (28.5)	67 (25.8)	9 (3.5)	3.262	1.119

ตารางที่ 8 (ต่อ)

บทบาททางด้าน การปกครอง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ การจัดเก็บภาษีบำรุง ท้องที่ ภาษีโรงเรือน และที่ดิน ภาษีป้าย	36 (13.8)	25 (9.6)	35 (13.5)	88 (33.8)	76 (29.2)	2.450	1.365
ปฏิบัติหน้าที่ประณี ประนอมข้อพิพาท ระหว่างราษฎร	18 (6.9)	13 (5.0)	17 (6.5)	136 (52.3)	76 (29.2)	3.919	1.086
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ การจัดทำตัวพิมพ์ รูปพรรณสัณฐาน	4 (1.5)	6 (2.3)	- -	41 (15.8)	209 (80.4)	4.712	.728
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับเหตุ ร้ายสำคัญ เช่น ฆาตกรรม ปล้นทรัพย์	4 (1.5)	6 (2.3)	17 (6.5)	119 (45.8)	114 (43.8)	1.719	.811

ตารางที่ 8 (ต่อ)

บทบาททางด้าน การปกครอง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวช่วย เหลือราษฎรผู้ได้รับ เดือดร้อนจาก อหิวาต์ อหุภัย วาตภัย	36 (13.8)	28 (10.8)	45 (17.3)	128 (49.2)	23 (8.8)	2.715	1.197
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ อาสาสมัครป้องกันภัย ฝ่ายพลเรือน	53 (20.4)	19 (7.3)	52 (20.0)	111 (42.7)	25 (9.6)	2.862	1.299
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ ลูกเสือชาวบ้าน	21 (8.1)	2 (0.8)	20 (7.7)	94 (36.2)	123 (47.3)	4.138	1.137
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ การดูแลรักษาที่ดิน สาธารณะประโยชน์	41 (15.8)	27 (10.4)	19 (7.3)	135 (51.9)	38 (14.6)	2.608	1.300
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ การแก้ไขสภาพแวดล้อม	40 (15.4)	14 (5.4)	51 (19.6)	81 (31.2)	74 (28.5)	2.481	1.363

ตารางที่ 8 (ต่อ)

บทบาททางด้าน การปกครอง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ การแก้ไขปัญหาที่พำนัก ของราษฎร	27 (10.4)	6 (2.3)	20 (7.7)	100 (38.5)	107 (41.2)	2.023	1.233

ค่าเฉลี่ย = 3.096

S.D. = 0.393

เมื่อพิจารณาบทบาททางด้านการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตามที่ได้ตั้งคำถามไว้ 16 บทบาท คำตอบที่แสดงออกมาสามารถอธิบายได้ว่า บทบาททั้ง 16 บทบาทนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติได้มากน้อยไม่เท่ากัน บางบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติได้มาก ที่เห็นเด่นชัดที่สุดก็คือ บทบาทในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ราษฎร ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่หลัก ปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ย 3.888 แสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ที่เอาใจใส่ดูแลราษฎรผู้อยู่ภายใต้การปกครองเป็นอย่างมาก บทบาทอื่นที่สามารถปฏิบัติได้มากรองลงมาตามลำดับได้แก่ บทบาทในการติดต่อขอความช่วยเหลือจากทางราชการ มีค่าเฉลี่ย 3.631 แสดงว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นจะต้องมีการประสานขอความช่วยเหลือจากทางเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานคร เป็นอย่างมาก เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ดำเนินไปได้ด้วยดีหรือบรรลุผลสำเร็จ บทบาทในการตรวจตราดูแลสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านมีค่าเฉลี่ย 3.262 แสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญกับการตรวจตราดูแลหมู่บ้านของตนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย มีสภาพแวดล้อมที่ดี บทบาทหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้มีการปฏิบัติมากน้อยตามลำดับก็คือ บทบาทเกี่ยวกับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน มีค่าเฉลี่ย 2.862 บทบาทในการประชุมราษฎร เพื่อรับฟังข้อราชการหรือจัดการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ย 2.808 บทบาทเกี่ยวกับการช่วยเหลือราษฎรผู้ได้รับความเดือดร้อนจากอัคคีภัย อุทกภัย วาตภัย มีค่าเฉลี่ย 2.715 บทบาทเกี่ยวกับการดูแลรักษาที่ดินสาธารณะประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย 2.608 บทบาทเกี่ยวกับการแก้ไขสภาพแวดล้อม มีค่าเฉลี่ย 2.481 บทบาทเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย มีค่าเฉลี่ย 2.450 บทบาทเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ทำกินของราษฎร มีค่าเฉลี่ย 2.023 บทบาทเกี่ยวกับเหตุร้ายสำคัญ เช่น การฆาตกรรม การปล้นทรัพย์ มีค่าเฉลี่ย 1.719

นอกจากนี้ในส่วนของคำตอบต่อคำถามในเชิงลบ แสดงให้เห็นว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติบทบาทเหล่านี้ เรียงจากการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ บทบาทเกี่ยวกับการจัดทำตัวพิมพ์รูปพรรณสัตรีพาทนะ มีค่าเฉลี่ย 4.712 แสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมีการปฏิบัติบทบาทเรื่องนี้น้อยมาก ซึ่งคงเป็นเพราะว่า พื้นที่ของกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความเจริญแล้ว ในพื้นที่ซึ่งนับเป็นชนบท ราษฎรประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำเป็นจะต้องใช้สัตรีพาทนะมีเหลืออยู่ไม่มากนัก จึงทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านมีโอกาสนที่จะปฏิบัติบทบาทในเรื่องนี้น้อยมาก สำหรับบทบาทอื่นที่ปฏิบัติน้อยเป็นลำดับถัดไปคือ บทบาทเกี่ยวกับลูกเสือชาวบ้าน มีค่าเฉลี่ย 4.138 แสดงว่ากิจกรรมทางด้านกลุ่มพลังมวลชน ลูกเสือชาวบ้าน ซึ่งในอดีตเคยเป็นที่กล่าวขวัญกันมาก ในปัจจุบันมีความ

เคลื่อนไหวใน เรื่องนี้ น้อยมาก บทบาทเกี่ยวกับการประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างราษฎร มีค่าเฉลี่ย 3.919 แสดงว่า ความสัมพันธ์ของชุมชนให้ความสำคัญกับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะ เป็นผู้นำของชุมชน ที่จะ เป็นคนกลางคอยไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่ง เกิดขึ้นค่อนข้างน้อย บทบาทเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย มีค่าเฉลี่ย 3.365 แสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไขหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการรักษาความสงบเรียบร้อยค่อนข้างน้อย โดยปล่อยให้ เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ตำรวจเสียมากกว่า และบทบาทเกี่ยวกับงานทะเบียนราษฎรบัตรประจำตัวประชาชน มีค่าเฉลี่ย 2.958 แสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกและช่วยเหลือราษฎรในการติดต่อจัดทำเอกสารทางทะเบียนเหล่านี้ อยู่ใน ระดับปานกลาง

3) บทบาททางด้านการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้านในกรุงเทพมหานคร

กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งซึ่งถูกกำหนดขึ้นโดยกฎหมาย เพื่อทำหน้าที่ เป็นผู้ช่วยเหลือของทางราชการและ เป็นตัวประสานเชื่อมโยงระหว่างทางราชการกับราษฎร แม้ว่าตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านจะไม่ใช้ตำแหน่งซึ่งมีฐานะ เป็นข้าราชการ แต่ก็ มีลักษณะของ ความเป็นข้าราชการอยู่มาก เช่น มีการกำหนดอัตราเงินค่าตอบแทนตำแหน่ง มีการกำหนด สายบังคับบัญชา การออกไปนอกพื้นที่ก็ ต้องได้รับอนุญาต หรือแม้ เมื่อกระทำผิดก็อาจถูกลงโทษได้ อำนาจหน้าที่ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ก็มีลักษณะคล้าย คลึงและ เป็นส่วนหนึ่งของอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานฝ่ายปกครอง ในการดูแลแก้ไขปัญหาให้กับ ราษฎรในพื้นที่

นอกจากนี้แล้ว การเป็นผู้นำ ซึ่งมีบารมีสามารถโน้มน้าวจิตใจของ ราษฎรผู้อยู่ใต้ปกครอง ได้ก่อประโยชน์สามารถทางด้านการเมืองติดตามมาในรูปแบบของ การปกครองแบบประชาธิปไตยต่อกันถ้วนหน้าที่ขึ้นมาสู่ตำแหน่งหรืออำนาจในการบริหารประเทศ ทุกระดับ จะต้องผ่านกระบวนการคัดเลือกด้วยการเลือกตั้ง ดังนั้นในการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร หรือสมาชิกสภาเขต ก็ตาม วิธีที่ระดมคะแนนเสียงให้ราษฎรมาลงคะแนนเสียงให้แก่ตนได้ดีที่สุด ก็คือ การติดต่อผ่านทางผู้นำของราษฎรในช่วยจูงใจโน้มน้าวราษฎรมาลงคะแนนเสียงโดยมีสิ่ง

ล่อใจหรือสิ่งตอบแทน ในสภาพข้อเท็จจริงปัจจุบันนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านได้แสดงบทบาทการเป็นหัว-
 คะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือพรรคการเมืองด้วยกันทั้งสิ้น เป็นเรื่องยากและฝืนสภาพ
 ของความเป็นไปที่กำนันผู้ใหญ่บ้านจะดำรงตนไม่ให้เกี่ยวข้องกับกาการเมืองหรือวางตัวเป็นกลาง
 ทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าไปเกี่ยวข้องแล้ว ก็จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน
 กับคืนมา ทั้งต่อตนเองโดยตรงและสามารถอาศัยความสัมพันธ์อันดีที่มีอยู่ต่อนักการเมือง เพื่อ
 จัดหางบประมาณด้านต่าง ๆ ลงมาพัฒนาพื้นที่ของตน อันก่อให้เกิดประโยชน์กับราษฎรในทางอ้อม

การที่กำนันผู้ใหญ่บ้านจะเป็นหัวคะแนนให้นักการเมืองคนใดหรือพรรค
 การเมืองไหน ย่อมมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ประการ ก็คือ ประการแรก ความรู้สึก
 พอใจระหว่างตัวนักการเมืองหรือพรรคการเมือง หรือการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมาก่อน
 ทางใดทางหนึ่งกับตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านบางคนมีความสัมพันธ์กันมา ตั้งแต่รุ่นพ่อ
 แล้วถ่ายทอดมาจนถึงรุ่นลูก เคยสนับสนุนให้รุ่นพ่อได้ประสบผลสำเร็จทางการเมืองมา ระหว่าง
 ที่ดำรงตำแหน่งก็สามารถที่จะเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่กันได้ เมื่อรุ่นลูกเข้ามาร่วมเล่น
 การเมืองหรือเข้ามาแทนที่ก็ยังคงติดตามช่วยเหลือกันมาโดยตลอด ประการที่สองก็คือ ผลตอบแทน
 จากการช่วยเหลือให้ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง คงเป็นเรื่องแปลกประหลาดที่บุคคลใดจะช่วย
 เหลือบุคคลอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การช่วยเหลือในเรื่องการเลือกตั้งก็เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งการที่เข้าไปดำรงตำแหน่งที่สำคัญทางการเมืองจะสามารถตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ
 แล้วได้รับผลตอบแทนกลับคืนมาอย่างมากมาย อันเป็นแรงดึงดูดใจอันมหาศาลให้ทุกคนที่มีโอกาส
 และมีความพร้อมอยากจะทำเข้ามามีตำแหน่งทางการเมือง เมื่อเดิมพันสูง ผลตอบแทนที่กำนัน
 ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับในฐานะ เป็นหัวคะแนนให้กับนักการเมืองหรือพรรคการเมืองย่อมสูงเป็นเงา
 ตามตัว เมื่อช่องทางในการเข้าสู่คะแนนเสียงของราษฎรขึ้นอยู่กับกาติดต่อกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน
 เป็นหลัก ไม่ว่าจะนักการเมืองคนใด พรรคไหน ก็จำเป็นต้องใช้ช่องทางนี้ แน่หนอนว่าในพื้นที่
 อาจจะมีบุคคลอื่น ซึ่งเป็นผู้กว้างขวางได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นหัวคะแนน แต่ถึงอย่างไร
 โดยพื้นฐานแล้วกำนันผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงได้เปรียบอยู่ดี กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีอำนาจต่อรองสูง
 บางคนที่เกี่ยวข้องลาตินก็จะรับข้อเสนอหลาย ๆ ทาง และเวลาช่วยเหลือจริง ๆ อาจจะไม่ตรงกับ
 กับข้อตกลงก็ได้ อันนำไปสู่การทวงถามเมื่อเสร็จการเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยชี้ขาดต่อผลการเลือกตั้ง
 อยู่ที่จำนวนเงินเป็นหลัก ในสภาพปัจจุบันการเอาชนะการเลือกตั้งโดยไม่ต้องทุ่มเงินคงเป็นไปได้
 เพียงความฝืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ซึ่งมีการแข่งขันกันสูง

ในการเลือกตั้งระดับต่าง ๆ พื้นที่เขตเลือกตั้งหนึ่ง ๆ จะกว้างและประกอบด้วยเขตการปกครองในระดับแขวง หรือหมู่บ้านหลายแห่ง ดังนั้น ช่องทางการติดต่อระหว่างนักการเมืองหรือพรรคการเมือง โดยผ่านทางคนสนิทหรือกลุ่มผู้สนับสนุนจะเข้าไปติดต่อกับกำนันผู้ใหญ่บ้านหรือผู้กว้างขวางในพื้นที่โดยตรง เพราะฉะนั้นช่องทางความสัมพันธ์จะเป็นไปในแนวตั้งเสียเป็นส่วนใหญ่ มากกว่าที่จะเป็นความสัมพันธ์แนวราบ หรือกำนันผู้ใหญ่บ้านจับกลุ่มร่วมมือกันเป็นโครงข่าย เพราะถูกจำกัดด้วยขนาดของพื้นที่การปกครอง แต่ก็มีกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนหนึ่งเหมือนกันที่มีบารมีและเพื่อนฝูงมากก็สามารถที่จะดูแลควบคุมการลงคะแนนเสียงได้เป็นปริมาณกว้างและเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน

ในแบบสอบถาม ตอนที่ 3 ผู้ศึกษาได้กำหนดคำถามไว้ในเรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านทางด้านการเมือง โดยกำหนดกรอบของคำถามตามแนวคำจำกัดความที่ว่า บทบาททางการเมืองหมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจหรือผลประโยชน์ของตนเองหรือราษฎรไม่ว่าจะโดยใช้สิทธิหน้าที่ ของตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้การดำเนินการเช่นว่านั้นมีความเกี่ยวข้องกับนักการเมืองหรือพรรคการเมือง โดยมองว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับนักการเมืองหรือพรรคการเมืองไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยมีระดับความสัมพันธ์มากน้อยต่างกันไป ความเกี่ยวข้องที่ว่านี้ได้กำหนดขึ้นเป็นคำถามถึงบทบาททางด้านการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้านในตอนที่ 3 โดยประกอบด้วยคำถาม 18 คำถาม เนื้อหาของคำถามได้แก่ การมีกิจกรรมเข้าร่วมประชุมของพรรคการเมือง การให้เงินอุดหนุนพรรคการเมือง การติดตามการหาเสียง การช่วยทำงานให้ การชักชวนราษฎรไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภาเขต การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร, สมาชิกสภาเขต การนำข่าวสารด้านการเมืองไปประชุมชี้แจงให้ราษฎร การติดตามข่าวสารการเมือง การติดต่อของพัฒนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การติดต่อขอให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานครตั้งพัฒนา และการชักชวนราษฎรให้ชุมนุมประท้วงประเด็นคำถามทั้งหลายที่กล่าวมา สามารถแสดงผลได้ตามตารางที่ 13

ตารางที่ 9 แสดงบทบาททางด้านการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

บทบาททางด้าน การเมือง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						\bar{x}	S.D.
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ			
เข้าร่วมประชุมของ พรรคการเมือง	2 (0.8)	4 (1.5)	-	40 (15.4)	214 (82.3)	1.231	.603	
ให้เงินอุดหนุนพรรค การเมืองหรือผู้สมัครรับ เลือกตั้ง	-	-	-	6 (2.3)	254 (97.7)	1.023	.150	
ติดตามการหาเสียงของ พรรคการเมือง	9 (3.5)	2 (0.8)	12 (4.6)	26 (10.0)	211 (81.2)	1.354	.886	
ฝ่าฝืนหาเสียงให้พรรค การเมืองหรือผู้สมัครรับ เลือกตั้ง	2 (0.8)	-	-	20 (7.7)	238 (91.5)	1.108	.435	
ทำงานให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง	3 (1.2)	-	-	19 (7.3)	238 (91.5)	1.119	.494	
ชักชวนให้ราษฎรลง คะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ว่าราชการกรุงเทพ	197 (75.8)	21 (8.1)	18 (6.9)	12 (4.6)	12 (4.6)	4.458	1.106	

ตารางที่ 9 (ต่อ)

บทบาททางด้าน การเมือง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ชักชวนให้ราษฎรลง คะแนนเสียง เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	205 (78.8)	21 (8.1)	13 (5.0)	6 (2.3)	15 (5.8)	4.519	1.089
ชักชวนให้ราษฎรลงคะแนน เสียงเลือกตั้งสมาชิก สภากรุงเทพมหานคร	208 (80.0)	16 (6.2)	13 (5.0)	6 (2.3)	17 (6.5)	4.508	1.130
ชักชวนให้ราษฎรลง คะแนนเสียง เลือกตั้ง สมาชิกสภา เขต	208 (80.0)	16 (6.2)	13 (5.0)	8 (3.1)	15 (5.8)	4.515	1.110
ไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้งผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร	252 (96.9)	1 (0.4)	4 (1.5)	2 (0.8)	1 (0.4)	4.927	.438
ไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	252 (96.9)	2 (0.8)	3 (1.2)	1 (0.4)	2 (0.8)	4.927	.455

ตารางที่ 9 (ต่อ)

บทบาททางด้านการเมือง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้างบ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร	253 (97.3)	-	3 (1.2)	2 (0.8)	2 (0.8)	4.923	.483
ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต	253 (96.9)	1 (0.4)	3 (1.2)	4 (1.5)	-	4.927	.429
นำข่าวสารด้านการเมืองไปประชุมชี้แจงให้ราษฎรฟัง	169 (65.0)	17 (6.5)	16 (6.2)	39 (15.0)	19 (7.3)	4.069	1.404
ติดตามข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อต่าง ๆ	163 (62.7)	57 (21.9)	26 (10.0)	13 (5.0)	1 (0.4)	4.415	.890
ติดต่อของพัฒนาของ ส.ส. มาลงในพื้นที่	107 (41.2)	43 (16.5)	25 (9.6)	71 (27.3)	14 (5.4)	3.608	1.392
ติดต่อขอให้ ส.ก. ตั้งพัฒนาในข้อบัญญัติงบประมาณ	105 (40.4)	31 (11.9)	27 (10.4)	63 (24.2)	34 (13.1)	3.423	1.526

ตารางที่ 9 (ต่อ)

บทบาททางด้าน การเมือง	ระดับของการปฏิบัติ (จำนวน ร้อยละ และค่าเฉลี่ย)						
	ทุกครั้ง	บ่อยมาก	ค่อนข้าง บ่อย	บางครั้ง	ไม่เคยทำ	\bar{x}	S.D.
ชักชวนราษฎรให้ชุมนุม ประท้วงใน เรื่องที่เห็น ว่า ราษฎรได้รับความ เดือดร้อน	3 (1.2)	2 (0.8)	5 (1.9)	32 (1.9)	218 (1.9)	1.231	.634

ค่าเฉลี่ย = 3.349 S.D. = 0.437

เมื่อพิจารณาบทบาททางด้านการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้านตามที่ได้ตั้งคำถามไว้ 18 คำถาม คำตอบที่ ออกมาแสดงว่า บทบาททั้ง 18 บทบาทนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติมากน้อยไม่เท่ากัน บทบาทที่กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติมากที่สุดก็คือ บทบาทในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร บทบาทไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บทบาทไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต ทั้งสามบทบาทนี้มีค่าเฉลี่ย 4.927 แสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสูงมาก บทบาทที่ปฏิบัติมากรองลงมาก็คือ บทบาทในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสภากรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ย 4.923 ซึ่งก็แทบจะไม่แตกต่างกับกรณีที่กล่าวมาข้างต้น

บทบาทที่ปฏิบัติรองลงมาคือ บทบาทเกี่ยวกับการชักชวนให้ราษฎรไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการชักชวนให้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีค่าเฉลี่ย 4.519 บทบาทชักชวนให้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเขต มีค่าเฉลี่ย 4.515 บทบาทชักชวนให้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ย 4.508 และบทบาทชักชวนให้ราษฎรลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มีค่าเฉลี่ย 4.458 แสดงว่านอกจากกำนันผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ที่ให้ความสำคัญกับการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งทุกระดับสูงมากแล้ว ยังมีบทบาทชักชวนราษฎรให้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ในระดับที่สูงมากด้วย

บทบาททางด้านการเมืองที่มีการปฏิบัติรองลงมาได้แก่ บทบาทในการติดตามข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย 4.415 บทบาทในการนำข่าวสารด้านการเมืองไปประชุมชี้แจงให้ราษฎรทราบ มีค่าเฉลี่ย 4.069 แสดงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่สนใจความเคลื่อนไหวทางด้านการเมืองสูงและ เมื่อมีโอกาสก็ได้นำข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ไปพูดคุยให้ความรู้แก่ราษฎร

บทบาทที่น่าสนใจอีกกรณีหนึ่งก็คือ บทบาทในการติดต่อขอความช่วยเหลือเพื่อหาเงินหรืองบประมาณมาพัฒนาความเจริญให้กับพื้นที่ปกครองของตน โดยมีการปฏิบัติบทบาทติดต่อขอพัฒนาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาลงในพื้นที่ มีค่าเฉลี่ย 3.608 และบทบาทในการติดต่อขอให้สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้พิจารณาอนุมัติบัญชีงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกรุงเทพมหานคร ตั้งงบประมาณในพื้นที่ของตน มีค่าเฉลี่ย 3.423 แสดงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านได้มี

ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับนักการเมือง และหาช่องทางในการได้เงินงบประมาณมาพัฒนาความเจริญให้กับตำบลหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับบทบาททางด้านการเมือง ที่กำหนดให้หมู่บ้านมีการปฏิบัติน้อยมากได้แก่ บทบาทในการติดตามการหาเสียงของพรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ย 1.354 บทบาทในการไปประชุมของพรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ย 1.231 บทบาทในการทำงานให้พรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ย 1.119 บทบาทในการช่วยหาเสียงให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ย 1.108 แสดงว่า กำหนดให้หมู่บ้านได้ตอบคำถามในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างตนกับพรรคการเมืองหรือนักการเมืองว่า ตนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าการมีบทบาทหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองหรือนักการเมือง เป็นสิ่งที่คนทั่วไปมองว่า ไม่เหมาะสมที่กำหนดให้หมู่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของทางราชการจะไปปฏิบัติตนเช่นนั้น อันแสดงถึงความไม่เป็นกลางทางการเมือง จึงทำให้คำตอบออกมาในลักษณะ เช่นนี้

บทบาททางด้านการเมืองอีกกรณีหนึ่งก็คือ การชักชวนให้ราษฎรชุมนุมประท้วงในเรื่องที่เห็นว่าราษฎรได้รับความเดือดร้อน มีค่าเฉลี่ย 1.231 แสดงว่า เมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อนขึ้นมา กำหนดให้หมู่บ้านได้ใช้วิธีการในการแก้ไขปัญหาในช่องทางอื่นมากกว่าที่จะเลือกใช้วิธีการชุมนุมประท้วง เพื่อกดดันให้ทางราชการตอบสนองความต้องการของราษฎร

4) ความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ว่าควรจะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องติดต่อประสานงานกับทางสำนักงานเขต หรือเจ้าหน้าที่ของเขต มีความขัดแย้งเกิดขึ้นหรือไม่ และตัวกำนันผู้ใหญ่บ้านเองมีความเห็นต่อตำแหน่งของตนว่า ควรจะคงมีอยู่หรือไม่ หรือให้ยกเลิกเสีย เพราะไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน จากคำตอบของแบบสอบถามที่ได้มาสามารถแสดงได้ ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงความเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านว่า ควรมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่หรือไม่

คำถาม	ความเห็น			
	ไม่ควรเปลี่ยนแปลง		ควรเปลี่ยนแปลง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในสภาพสังคม เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ ซึ่งมีอยู่เดิม ควรมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่หรือไม่	141	54.2	119	45.8

ผลการศึกษาแสดงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ไม่ควรเปลี่ยนแปลง จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 และมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลง จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8

ตารางที่ 11 แสดงความเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อความขัดแย้งกับทางสำนักงานเขต

คำถาม	ความเห็น			
	ใช่		ไม่ใช่	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะต้องติดต่อประสานงานกับทางสำนักงานเขต ย่อมจะต้องมีความขัดแย้งกับทางเจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตหรือหน่วยงานอื่นของ กทม.	155	59.6	105	40.4

ผลการศึกษาแสดงว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า มีความขัดแย้ง จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 59.6 และมีความเห็นว่าไม่ขัดแย้ง จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 40.4

ตารางที่ 12 แสดงความเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้านต่อการยกเลิกตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านใน กรุงเทพมหานคร

คำถาม	ความเห็น					
	ควรยกเลิก		ไม่ควรยกเลิก		อื่น ๆ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ตามที่มีผู้กล่าวว่า ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาค ดังนั้น การมีกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นจึงไม่เหมาะสม ควรที่จะยกเลิกเสีย	1	0.4	258	99.2	1	0.4

ผลการศึกษาแสดงว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดมีความเห็นว่ไม่ควรยกเลิกตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านในกรุงเทพมหานคร จำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 99.2 มีความเห็นว่ควรยกเลิก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 และมีความเห็นเป็นอย่างอื่น ๆ คือ จะยกเลิกหรือไม่ยกเลิกก็ได้ แต่ต้องมืองค์การซึ่งมาทำหน้าที่แทนจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4

ส่วนที่ 2 การพิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อพิสูจน์สมมติฐาน

ในการพิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปรเพื่อพิสูจน์สมมติฐานนั้น ผู้ศึกษาได้กำหนดการนำเสนอในประเด็นต่าง ๆ ตามสมมติฐาน ดังนี้

- 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาททางด้านการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
- 2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาททางด้านการเมือง ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน
- 2.3 สรุปผลการพิสูจน์ความสัมพันธ์กับสมมติฐาน

พิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปรในครั้งนี้ เนื่องจากมีรายละเอียดและตัวแปรย่อยมากมาย ผู้ศึกษาจึงขอเสนอเฉพาะตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันทางสถิติ ณ ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 เท่านั้น

สำหรับภูมิหลังซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ ผู้ศึกษาจะนำเอาภูมิหลังเกี่ยวกับระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ลักษณะความเจริญของพื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมือง และเป็นชนบท ระดับการศึกษา อาชีพ มาเป็นหลักในการหาค่าความสัมพันธ์ และในส่วนของภูมิหลังเกี่ยวกับระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง ระดับการศึกษา อาชีพ มีรายละเอียดมากมาย ผู้ศึกษาจึงได้รวมรายละเอียดเหล่านั้นเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อให้การพิสูจน์ความสัมพันธ์และการนำเสนอเป็นไปโดยกระชับขึ้นโดยมิได้ทำให้การพิสูจน์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้องคลาดเคลื่อนไป ดังนี้

ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

- 1) กลุ่มที่ 1 คือ กำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 1 ปี จนถึง 5 ปี
- 2) กลุ่มที่ 2 คือ กำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ 6 ปี จนถึง 23 ปี

ระดับการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

- 1) กลุ่มที่ 1 คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- 2) กลุ่มที่ 2 คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนถึงระดับปริญญาตรี

การประกอบอาชีพ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม

- 1) กลุ่มที่ 1 คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกร
- 2) กลุ่มที่ 2 คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่ประกอบอาชีพค้าขาย
- 3) กลุ่มที่ 3 คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่ประกอบอาชีพธุรกิจ
- 4) กลุ่มที่ 4 คือ กำหนดผู้ใหญ่บ้านที่ประกอบอาชีพรับจ้าง และอาชีพนายหน้า

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาททางด้านการปกครอง

การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาททางด้านการปกครอง ผู้ศึกษาได้นำภูมิหลังในด้านระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมือง และชนบท กับระดับการศึกษา มาพิสูจน์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และใช้การทดสอบค่าที (t-test) ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมืองและชนบท ระดับการศึกษา กับบทบาททางด้านการปกครอง

ตัวแปรภูมิหลัง	จำนวน n	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าเบี่ยงเบน S.D.	ค่าที่ t-value	ระดับนัยสำคัญ sig.
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง					
- กลุ่มที่ 1	165	3.0917	0.375	-.23	0.815
- กลุ่มที่ 2	95	3.1039	0.423		
พื้นที่ปกครอง					
- ชุมชนเมือง	196	3.0979	0.378	0.12	0.901
- ชนบท	64	3.0908	0.436		
ระดับการศึกษา					
- กลุ่มที่ 1	127	3.0448	0.379	-2.08	0.039
- กลุ่มที่ 2	133	3.1452	0.400		

กำหนดผู้ใหญ่วัยที่มีระดับเวลาที่ดำรงตำแหน่งในกลุ่มที่ 1 คือ ตั้งแต่ 1 ปี จนถึง 5 ปี มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0917 ในขณะที่กำหนดผู้ใหญ่วัยที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในกลุ่มที่ 2 คือ ตั้งแต่ 6 ปี จนถึง 23 ปี มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.1039 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว ไม่พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $t = -.23$ sig. = 0.815) แสดงว่า ภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัยในด้านระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งไม่ว่าจะมากหรือน้อย ไม่มีความแตกต่างกันในการแสดงบทบาททางด้านการปกครอง

กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชุมชนเมือง มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0979 ในขณะที่กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชนบท มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0908 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว ไม่พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $t = 0.12$ sig. = 0.901) แสดงว่า ภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัย ในด้านการดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชุมชนเมืองกับเป็นชนบท ไม่มีความแตกต่างในการแสดงบทบาททางด้านการปกครอง

กำหนดผู้ใหญ่วัยที่มีระดับการศึกษาในกลุ่มที่ 1 คือ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0448 ในขณะที่กำหนดผู้ใหญ่วัยที่มีระดับการศึกษาในกลุ่มที่ 2 คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และปริญญาตรี มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0908 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $t = -2.08$ sig. = 0.039) แสดงว่า ภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัยในด้านระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันในการแสดงบทบาททางด้านการปกครอง

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาททางด้านการเมือง

การพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาททางด้านการเมือง ผู้ศึกษา ได้นำภูมิหลังในด้านระยะ เวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมืองและชนบท กับระดับการศึกษา มาพิสูจน์โดยหาค่าเฉลี่ย (mean) และใช้การทดสอบค่าที (t-test) ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง พื้นที่ปกครองที่เป็นชุมชนเมืองและชนบท ระดับการศึกษา กับบทบาททางด้านการเมือง

ตัวแปรภูมิหลัง	จำนวน n	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าเบี่ยงเบน S.D.	ค่าที่ t-value	ระดับนัยสำคัญ sig.
ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่ง					
- กลุ่มที่ 1	165	3.3673	0.425	0.88	.377
- กลุ่มที่ 2	95	3.1075	0.457		
พื้นที่ปกครอง					
- ชุมชนเมือง	196	3.3656	0.441	1.07	.287
- ชนบท	64	3.2986	0.423		
ระดับการศึกษา					
- กลุ่มที่ 1	127	3.4073	0.388	2.11	.036
- กลุ่มที่ 2	133	3.2937	0.474		

กำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในกลุ่มที่ 1 คือ ตั้งแต่ 1 ปี จนถึง 5 ปี มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3673 ในขณะที่กำนันผู้ใหญ่บ้านที่มีระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งในกลุ่มที่ 2 คือ ตั้งแต่ 6 ปี จนถึง 23 ปี มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3175 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว ไม่พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $t = 0.88$ sig = 0.377) แสดงว่า ภูมิหลังของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งไม่ว่าจะมากหรือน้อย ไม่มีความแตกต่างกันในการแสดงบทบาททางด้านการเมือง

กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ปกครอง ที่มีลักษณะ เป็นชุมชนเมือง มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3656 ในขณะที่กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชนบท มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.2986 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว ไม่พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $t = 1.07$ sig. = 0.287) แสดงว่า ภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัยในด้านการดำรงตำแหน่งอยู่ในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชุมชนเมือง กับเป็นชนบท ไม่มีความแตกต่างในการแสดงบทบาททางด้านการเมือง

กำหนดผู้ใหญ่วัยที่มีระดับการศึกษาในกลุ่มที่ 1 คือ ระดับประถมศึกษา กับมัธยมศึกษาตอนต้น มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.4073 ในขณะที่กำหนดผู้ใหญ่วัยที่มีระดับการศึกษาในกลุ่มที่ 2 คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และปริญญาตรี มีบทบาททางด้านการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.2937 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $t = 2.11$ sig. = 0.036) แสดงว่า ภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัยในด้านระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันในการแสดงบทบาททางด้านการเมือง

สำหรับการพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังในด้านประกอบอาชีพกับบทบาททางด้านการปกครอง โดยใช้ค่าเอฟ (f-test) ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพ กับบทบาททางการปกครอง

ตัวแปรภูมิหลัง	จำนวน n	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าเอฟ f-ratio	ระดับนัยสำคัญ Sig.
การประกอบอาชีพ				
- กลุ่มที่ 1	25	3.4175	8.6431	0.000
- กลุ่มที่ 2	102	3.0221		
- กลุ่มที่ 3	88	3.0476		
- กลุ่มที่ 4	45	3.1806		

กำหนดผู้ใหญ่วัยบ้านที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 1 คือ เกษตรกรรม มีบทบาททางการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.4175 กำหนดผู้ใหญ่วัยบ้านที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 2 คือ ค้าขาย มีบทบาททางการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0221 กำหนดผู้ใหญ่วัยบ้านที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 3 คือ ธุรกิจ มีบทบาททางการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.0476 และกำหนดผู้ใหญ่วัยบ้านที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 4 คือ รับจ้าง นายหน้า มีบทบาททางการปกครอง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.1806 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยดังกล่าว พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $f = 8.6431$ sig. = 0.000) แสดงว่าภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัยบ้านในด้านการประกอบอาชีพ มีความแตกต่างกันในการแสดงบทบาททางการปกครอง

ตารางที่ 16 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพ กับบทบาททางด้านการเมือง

ตัวแปรภูมิหลัง	จำนวน n	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าเอฟ f-ratio	ระดับนัยสำคัญ Sig.
การประกอบอาชีพ				
- กลุ่มที่ 1	25	3.3800	1.7662	0.1541
- กลุ่มที่ 2	102	3.3513		
- กลุ่มที่ 3	88	3.4028		
- กลุ่มที่ 4	45	3.2222		

กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 1 คือ เกษตรกรรม มีบทบาททางการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3800 กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 2 คือ ค้าขาย มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.3513 กำหนดผู้ใหญ่วัยที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 3 คือ ธุรกิจ มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.4028 และกำหนดผู้ใหญ่วัยที่ประกอบอาชีพในกลุ่มที่ 4 คือ รับจ้าง นายหน้า มีบทบาททางด้านการเมือง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.2222 เมื่อทำการทดสอบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 (ค่า $f = 1.7662$ sig. = 0.1541) แสดงว่าภูมิหลังของกำหนดผู้ใหญ่วัยในด้านการประกอบอาชีพไม่มีความแตกต่างกันในการแสดงบทบาททางด้านการเมือง

2.3 สรุปผลการพิสูจน์ความสัมพันธ์กับสมมติฐาน

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในส่วนที่ 2 สามารถสรุปผลการวิเคราะห์เพื่อพิสูจน์สมมติฐานได้ดังนี้

2.3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านการปกครอง ตาม 2 (ตารางที่ 8) ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาทด้านการปกครอง นอกจากนี้ ลักษณะการประกอบอาชีพก็มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาททางด้านการปกครอง เช่นเดียวกัน

2.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังกับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในด้านการเมือง ตาม 3 (ตารางที่ 9) พบว่าระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการแสดงบทบาททางด้านการเมือง

2.3.3 เมื่อเปรียบเทียบ บทบาททางด้านการปกครองกับบทบาททางด้านการเมืองของกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชุมชนเมืองและชนบท (ตารางที่ 13 และตารางที่ 14) พบว่า ค่าเฉลี่ยของบทบาททางด้านการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชุมชนเมือง (3.0979) จะน้อยกว่าบทบาททางด้านการเมือง (3.3656) และค่าเฉลี่ยของบทบาททางด้านการปกครองของกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ปกครองที่มีลักษณะ เป็นชนบท (3.0908) จะน้อยกว่า บทบาททางด้านการเมือง (3.2986) เช่นเดียวกัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กำนันผู้ใหญ่บ้านในกรุงเทพมหานครมีบทบาททางด้านการปกครองน้อยกว่าบทบาททางด้านการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนที่ 3 สรุปผลสัมฤทธิ์

ในการศึกษาเรื่องบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการปกครองท้องถิ่นรูปแบบกรุงเทพมหานครครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดสัมภาษณ์ ผู้มีประสบการณ์และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลและแง่คิดเพิ่มเติม เพื่อให้การศึกษาวิจัยมีความสมบูรณ์ขึ้น

บุคคลแรกที่ถูกศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์คือ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา อดีตปลัดกรุงเทพมหานคร และเป็นผู้เสนอและผลักดันร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จนกระทั่งประสบผลสำเร็จสามารถผ่าน

มติของสภาออกมาใช้บังคับ ทำให้กรุงเทพมหานคร ซึ่งเดิมเป็นเทศบาลนครหลวงมีฐานะ เป็น
 หน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการจัดทำ
 งบประมาณ และการบริหารของบุคคลเป็นของตนเอง ท่านได้ให้ความเห็นว่า การที่พระราช
 บัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร ยังมีบทบัญญัติว่าด้วยกำนันผู้ใหญ่บ้านเพราะว่า
 เป็นเหตุผลทางประวัติศาสตร์ที่ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งที่อยู่คู่กับอำเภอขึ้นนอกมา เป็น
 เวลารานาน ราษฎรมีความคุ้นเคยและพอใจกับบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านประกอบกับกรุงเทพ-
 มหานครยังเป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่เพิ่งกำเนิด โครงสร้างในการทำงาน ยังไม่พร้อมที่จะ
 รองรับและแก้ไขปัญหาได้ในทุกระดับและทุกจุด ดังนั้นการคงไว้ซึ่งการมีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
 จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น เพียงแต่เปิดโอกาสที่จะ เลิกระบบกำนันผู้ใหญ่บ้าน
 ได้โดยออกเป็นประกาศของกระทรวงมหาดไทย ต่อมา เมื่อมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร
 ราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 บทบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ได้
 มีเขียนไว้เลย เพียงแต่ขมวดไว้ในมาตราสุดท้ายของบทเฉพาะกาล ที่ให้เป็นอำนาจของกรุงเทพ-
 มหานครที่จะออกประกาศยกเลิกตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน แต่ในทางปฏิบัติคงไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้น
 อย่างฉับพลันทันที สาเหตุเป็นเพราะปัญหาทางการเมืองเป็นสำคัญ

บุคคลต่อมาที่ได้สัมภาษณ์คือ นายนवल สัตยาธิฐานวาณิชย์ กำนันแขวงทับยาวเขต
 ลาดกระบัง โดยได้อธิบายถึงเหตุที่ตนได้เคยให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชน¹ แสดงความเห็นคัดค้านต่อ
 ข่าวที่ว่าจะมีการยุบตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในกรุงเทพมหานคร เพราะว่าตำแหน่งกำนัน-
 ผู้ใหญ่บ้านเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับราษฎรมาเป็นเวลานาน ตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งซึ่งมีอยู่เฉพาะในเขต
 ชั้นนอก ซึ่งเป็นพื้นที่ค่อนข้างห่างไกลและเป็นพื้นที่ชนบทหรือแม้ชุมชนเมือง กำนันผู้ใหญ่บ้านยัง
 สามารถที่จะแสดงบทบาท หน้าที่ ในฐานะเป็นผู้นำของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เวลาราษฎรมีปัญหา
 เดือดร้อน ไม่ว่าจะเรื่องใด ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้านก็พร้อมที่จะรับเอาปัญหาของราษฎรมาหาทางแก้ไข
 ให้สำเร็จไม่ว่าจะทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นตนจึงเห็นว่าตำแหน่งนี้ยังมีความสำคัญและไม่ควรจะ
 ยุบเลิกเสีย

¹ "ด้านมหาดไทยยุบกำนันผู้ใหญ่บ้าน เขตกรุงเทพมหานคร," มติชน (20 กรกฎาคม 2537), : 25.